КУЧ — АДОЛАТДА

2011 йил, 1 декабрь, пайшанба
№ 47 (353)

Ўзбекистон Республикаси Олий судининг ҳуқуқий газетаси | http://www.oliysud.uz | 1998 йил 29 августдан чиқа бошлаган.

Она ва бола саломатлигини муҳофазалашнинг миллий модели эътирофи

Тошкент шаҳрида 25 — 26 ноябрь кунлари "Ўзбекистонда она ва бола саломатлигини муҳофаза қилишнинг миллий модели: "Соғлом она — соғлом бола" мавзуида халқаро симпозиум бўлиб ўтди. Мазкур халқаро анжуманда Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти, БМТнинг Болалар ҳамда Аҳолишунослик жамғармалари каби нуфузли халқаро ташкилотлар раҳбарлари ва вакиллари, қирққа яқин мамлакатдан соғлиқни сақлаш вазирликлари раҳбарлари, тиббиёт соҳасида жаҳонда тан олинган машҳур олимлар, халқаро эксперт ва таҳлилчилар иштирок этди.

Ўзбекистонда мустақиллик йилларида аҳоли соғлигини, жумладан, она ва бола саломатлигини муҳофаза қилиш ва мустаҳкамлаш, соғлом наслни вояга етказиш, бу борада ягона миллий тизимни яратиш, тиббиёт соҳасини тубдан ислоҳ қилиш йўлида амалга оширилган туб ислоҳотлар самараларини чуқур таҳлил қилиш илмий анжуманнинг асосий мавзуси бўлди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов халқаро симпозиумнинг очилиш маросимида нутқ сўзлади.

Давлатимиз раҳбари симпозиумнинг барча иштирокчиларини қутлар экан, яқинда бунёд этилган, миллий ва замонавий архитектура ҳамда шаҳарсозликнинг энг яхши намуналарини ўзида мужассам этган Миллий кутубхона ва Симпозиумлар саройининг илк меҳмонлари энг инсонпарвар ва олижаноб соҳа — оналик ва болаликни муҳофаза қилишга бағишланган ушбу халқаро форум иштирокчилари эканлигининг ўзи кўп жиҳатдан рамзий ва тарихий аҳамиятга эга эканлигини таъкидлади.

Мамлакатимизда умумэътироф этилган шиор — «Соғлом она — соғлом бола» тамойили, ўз моҳиятига кўра, аҳолини жипслаштирувчи ва сафарбар этувчи даъват бўлиб, давлат ва жамият даражасига кўтарилган устувор вазифага айлангани ҳам алоҳида таъкидланди. Мустақил ривожланиш йилларида мамлакатимиз соғлиқни сақлаш тизимини барпо этишни давом эттириш ва янгилаш имконини бераётган мустаҳкам пойдевор яратилди, деб айтиш учун бугун барча асосларимиз бор.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 24 ноябрда қабул қилинган фармонига мувофиқ, Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти Бош директори Маргарет Чен ЖССТнинг соғлиқни сақлаш соҳасидаги фаолиятини ташкил этиш ва бирламчи тиббий-санитария ёрдамини ривожлантириш, хотин-қизлар ва болалар соғлигини сақлашнинг Глобал стратегиясини амалга ошириш борасидаги улкан хизматлари учун I даражали "Соғлом авлод учун" ордени билан мукофотланди.

Давлатимиз раҳбари Ислом Каримов Маргарет Ченга мамлакатимизнинг ушбу юксак мукофотини топширди.

Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти Бош директори Маргарет Чен ўз сўзида Ўзбекистонда соғлиқни сақлаш соҳасига, шу жумладан, она ва бола саломатлигини муҳофаза қилишга улкан эътибор қаратилаётгани, она ва бола саломатлигини муҳофаза қилиш бош устувор йўналиш этиб белгиланганi нафақат бугунги кун, балки келажак нуқтаи назаридан ҳам энг тўғри стратегия эканини алоҳида таъкидлади.

(Давоми иккинчи бетда)

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг навбатдаги йиғилиши бўлиб ўтди. Унда Олий Мажлис Сенати аъзолари, Қонунчилик палатаси депутатлари, Олий суд судьялари ҳамда фуқаролик, жиноят ишлари бўйича вилоят ва унга тенглаштирилган судлар раислари, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар раҳбарлари, олимлар, оммавий ахборот воситалари вакиллари иштирок этди.

Xabar

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленуми

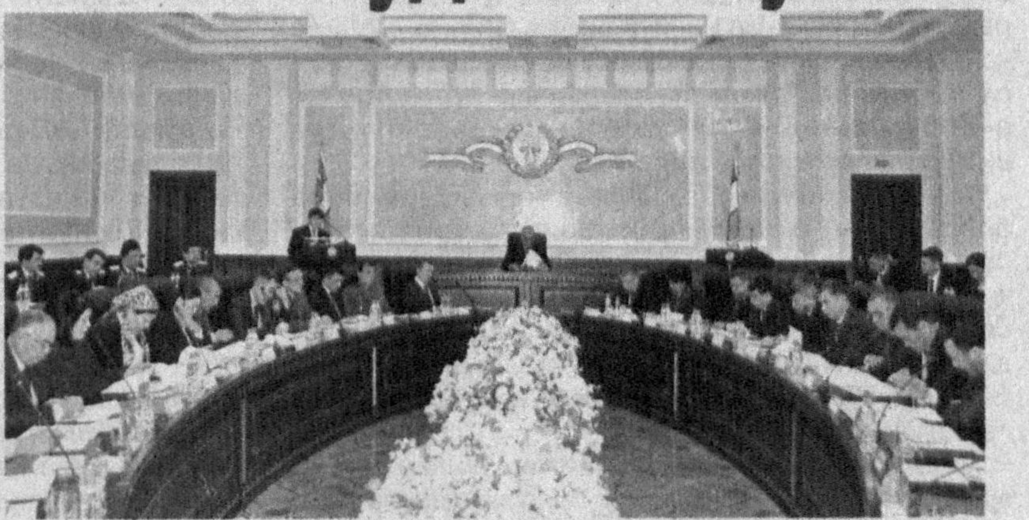

Ўзбекистон Республикаси Олий суди раиси Б.Мустафоев бошқарган Пленум мажлисида мустақиллик йилларида Президентимиз Ислом Каримов раҳнамолигида мамлакатимиз суд-ҳуқуқ тизими фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинлигини таъминлайдиган том маънодаги мустақил давлат институтига айлантирилгани алоҳида таъкидланди. Ўзбекистон Республикаси Конституциясида кафолатланган инсон ҳуқуқларига оид қоида ва талаблар миллий қонунчиликнинг негизини ташкил этиши баробарида уларнинг амалда таъминланиши учун барча зарур шарт-шароит яратилгани ўз самарасини бераётир.

Мажлисда **«Судлар томонидан оталикни белгилашга оид ишларни кўришда қонунчиликнинг қўлланилиши тўғрисида»**ги қарор лойиҳаси муҳокама этилди.

(Давоми иккинчи бетда)

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганига ҳадемай 19 йил тўлади. Ушбу тарихий ҳужжатнинг қабул қилиниши билан боғлиқ жараёнлар ҳақида фикр юритганда, беихтиёр истиқлол арафасида юртимизда кечган ижтимоий-сиёсий воқеалар кўз ўнгимизда намоён бўлади.

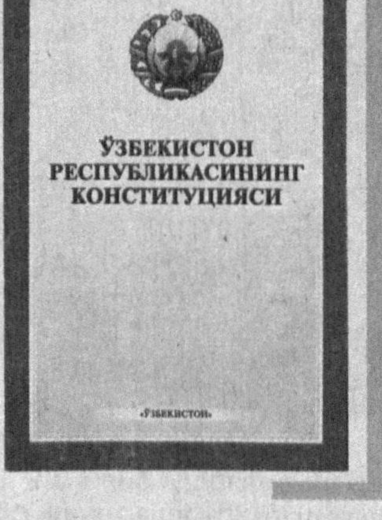

8 декабрь — Ўзбекистон Республикаси Конституцияси куни

Конституция — барқарор тараққиёт ва фаровон ҳаётимиз асоси

Аввало шуни қайд этиш керакки, Ватанимиз мустақиллиги осонликча қўлга киритилгани йўқ. Президентимиз Ислом Каримовнинг **«Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида»** номли асари билан танишган ҳар бир ўқувчи истиқлол арафасида мамлакатимизда юзага келган ўта қалтис, таҳликали ва оғир вазият, халқимизни муқаррар ҳалокатдан қутқариш учун донолик ва қатъият билан ташланган муҳим қадамлар, туб бурилиш ясашга оид жараён, эзгу мақсад сари йўналтирилган оқилона сиёсатга гувоҳ бўлади.

Асарда таъкидланганидек, **замоннинг ўзи халқимизнинг бундан буён эскича яшай олмаслигини очиқ-ойдин кўрсатгани, жамиятни янгилаш учун курашга отланган барча соғлом кучларни бирлаштириш зарур эканини тақозо этгани, бунга эришишнинг бирдан-бир йўли миллий қадриятларимизни тиклаш, ўзликни англашга эътибор беришимиз, илм-фан имкониятларидан тўлароқ фойдаланишимиз, энг муҳими, ўтмишдан сабоқ чиқариб, келажакка ишонч билан ҳаракат қилишимизга зарурат туғилган эди.**

Айтиш керакки, истиқлол арафасида халқимиз эришган асосий ютуқлардан бири юртимизда Президентлик бошқаруви институтининг жорий этилгани бўлса, иккинчиси, парламент томонидан «Мустақиллик Декларацияси»нинг (1990 йил 20 июнь) қабул қилингани мамлакатимизда жаҳон цивилизациясига мос тарзда ислоҳотларни амалга оширишга имкон яратди.

(Давоми учинчи бетда)

E`tirof

Буюк келажак йўлидаги эзгу мақсадлар

Истиқлолнинг дастлабки йилларидан бошлаб давлатимиз томонидан ёшларнинг маънавий ва жисмоний тарбияси ҳамда ижтимоий-ҳуқуқий ҳимоясига жиддий эътибор қаратилди, ўтган давр мобайнида бу борада тенгсиз ишлар амалга оширилди. Зеро, ёш авлоднинг маънавий ҳамда жисмоний салоҳиятини уйғунлаштириш ва уларни эзгу мақсадлар йўлида сафарбар этиш ҳар бир даврнинг, яна ҳам аниқроғи, миллатнинг, давлатнинг, жамиятнинг бирламчи вазифасидир.

(Давоми тўртинчи бетда)

Мамлакатимиз мустақилликка эришгач, бозор муносабатлари асосида барча мулк шаклидаги корхоналар ва иқтисодиёт тизимининг турли соҳаларида фаолият кўрсатаётган тадбиркорлар ўртасида соғлом муҳитни шакллантирувчи ҳуқуқий асос — шартномавий муносабатлар юзага келди ва қонуний меъёрлар билан мустаҳкамланди.

Iqtisodiyotimiz tamoyillari

Контрактация шартномаси

иқтисодиётимизнинг барқарор ривожланишида алоҳида ўрин тутади

Маълумки, мамлакатимизда шартномавий муносабатларнинг ҳуқуқий асослари **"Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида"**ги қонун, Фуқаролик кодекси ва бошқа меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларда тўлиқ ёритиб берилган. Бугун биз ана шундай ҳуқуқий муносабатлардан бири — контракция шартномаси ҳақида фикр юритамиз. Чунки шартномавий-ҳуқуқий муносабатларда контрактация шартномаси ўзига хос хусусиятлари билан алоҳида ўрин эгаллайди.

Хусусан, контрактация шартномасига мувофиқ қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштирувчи қишлоқ хўжалиги маҳсулотини қайта ишлаш ёки сотиш учун маҳсулотни харид қиладиган шахсга — тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса, маҳсулотни қабул қилиш (қабул қилиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда муайян баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Соҳага оид меъёрий-ҳуқуқий базани янада такомиллаштириш мақсадида Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 4 сентябрдаги 383-сонли қарори билан **"Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчилар билан тайёрлов, хизмат кўрсатиш ташкилотлари ўртасида шартномалар тузиш, уларни рўйхатдан ўтказиш, бажариш, шунингдек, уларнинг бажарилиши мониторингини олиб бориш тартиби тўғрисида"**ги Низом тасдиқланган бўлиб, ушбу низом қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчилар билан тайёрлов ва хизмат кўрсатиш ташкилотлари ўртасида шартномалар тузиш, уларни туман қишлоқ ва сув хўжалиги бўлимларида рўйхатдан ўтказиш ҳамда уларнинг бажарилиши мониторингини олиб боришни ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солади.

(Давоми иккинчи бетда)

Huquqiy ma`rifat

Ҳар бир фарзанд меҳр ва эътиборда

Мамлакатимизда ҳуқуқий-демократик давлат ва эркин фуқаролик жамияти барпо этишга қаратилган изчил ислоҳотлар жараёнида жамиятнинг қуйи бўғини бўлган оиланинг ҳуқуқий асослари ҳам тобора мустаҳкамланмоқда. Зеро, Президентимизнинг "Юксак маънавият — енгилмас куч" асарида қайд этилганидек, бу ёруғ дунёда ҳаёт бор экан, оила бор. Оила бор экан, фарзанд деб аталмиш бебаҳо неъмат бор. Фарзанд бор экан, одамзод ҳамиша эзгу орзу ва интилишлар билан яшайди.

Мухбиримизнинг Ўзбекистон Республикаси Олий суди судьяси Ўткир ХОЛОВ билан суҳбати оила, унда камолга етаётган фарзандлар келажаги билан боғлиқ ҳуқуқий асослар ҳақида бўлди.

— Юртимизда оила авлодлар давомийлиги таъминланадиган, фарзандлар камолга етадиган мўътабар даргоҳ сифатида эъзозланади, — **дейди Ў.Холов.** — Шу боис ҳам мамлакатимизда оилага жамиятнинг муҳим бўғини сифатида қаралади. Соғлом оилавий муҳитни шакллантириш ва шу орқали соғлом авлодни камол топтириш давлатимиз сиёсатининг устувор вазифаларидан биридир. Конституциямизнинг 14-боби оилага бағишланганлиги ҳам ушбу фикр нақадар асосли эканлигини тасдиқлайди.

Бош қонунимизда нафақат оила, балки унда камолга етаётган ёшларнинг ҳуқуқ ва манфаатлари муҳофазаси ҳам алоҳида ўрин олган. Жумладан, Конституциямизнинг 45-моддасида вояга етмаганлар ҳуқуқлари давлат ҳимоясида эканлиги мустаҳкамланган бўлса, 64-моддаси билан ота-оналар ўз фарзандларини вояга етгунларига қадар боқиш ва тарбиялашга мажбур эканликлари, давлат ва жамият етим болаларни ва ота-оналари васийлигидан маҳрум бўлган болаларни боқиш, тарбиялаш ва ўқитишни таъминлаши, болаларга бағишланган хайрия фаолиятини рағбатлантириши белгиланган. Шунингдек, Асосий қонунимизнинг 65-моддасида фарзандлар ота-оналарининг насл-насаби ва фуқаролик ҳолатидан қатъий назар, қонун олдида тенглиги, оналик ва болалик давлат томонидан муҳофаза қилиниши қайд этилган.

Конституциявий принципларни ҳаётга татбиқ этиш мақсадида ўтган давр мобайнида қатор кодекс ва қонунлар қабул қилинди. Бунга мисол қилиб Оила кодекси ва **«Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида»**ги қонунни кўрсатиб ўтиш мумкин.

(Давоми иккинчи бетда)

Anjuman

Судьялар ва суд ходимларини тайёрлашнинг долзарб масалалари

Президентимиз Ислом Каримовнинг Мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепциясида мамлакатимизни демократик янгилашнинг бугунги босқичдаги энг муҳим йўналишларидан бири бу — қонун устуворлиги ва қонунийликни мустаҳкамлаш, шахс ҳуқуқи ва манфаатларини ишончли ҳимоя қилишга қаратилган суд-ҳуқуқ тизимини изчил демократлаштириш ва либераллаштиришдан иборат эканлиги алоҳида таъкидланди.

(Давоми учинчи бетда)

Xabar

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленуми

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Мамлакатимизда оилага жамиятнинг муҳим бўғини сифатида қаралади. Зеро, комил инсон, аввало, оилада камолга етади. Шу боис соғлом оилавий муҳитни шакллантириш ва шу орқали соғлом авлодни камол топтириш давлатимиз сиёсатининг устувор йўналишлардандир.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 45-моддасида вояга етмаганлар ҳуқуқлари давлат ҳимоясида эканлиги мустаҳкамланган бўлса, 64-моддасида ота-оналар ўз фарзандларини вояга етгунларига қадар боқиш ва тарбиялашга мажбур эканликлари, давлат ва жамият етим болаларни ва ота-оналарининг васийлигидан маҳрум бўлган болаларни боқиш, тарбиялаш ва ўқитишни таъминлаши, болаларга бағишланган хайрия фаолиятларини рағбатлантириши белгиланган.

Асосий Қонунимиз ва халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган қоида-талабларига тўлиқ жавоб берадиган Ўзбекистон Республикаси Оила кодексида қон-қариндошлик, болаларнинг насл-насабини белгилаш, ота-она ҳамда болаларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари каби муносабатларни тартибга солишга оид қоидалар мустаҳкамланган.

Амалдаги қонунларда нафақат никоҳда туғилган болаларнинг, балки улар қаторида ўзаро никоҳда бўлмаган шахслардан туғилган болаларнинг ҳам ҳуқуқлари ҳимоя қилиниши белгилаб қўйилган. Шу боис мазкур қарор ўзаро никоҳда бўлмаган ота-онадан туғилган болаларнинг насл-насабини белгилаш билан боғлиқ конституциявий ҳуқуқларини таъминлашга қаратилган.

Оталикни белгилаш билан боғлиқ ишлар бўйича суд амалиётини умумлаштириш натижаларига кўра, судлар томонидан бу борадаги қонунлар асосан тўғри қўлланилмоқда. Бироқ бу туркум ишлар бўйича қонунларни бир хилда қўллаш борасида айрим хато ва камчиликларга ҳам йўл қўйилган. Уларни бартараф этиш, судларга қонунда назарда тутилган талабларни тушунтириш мақсадида ушбу қарор лойиҳаси ишлаб чиқилди.

Шунингдек, мажлисда **«Ўзбекистон Республикасининг Давлат чегарасини кесиб ўтиш тартибини бузишга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида»**ги қарор лойиҳаси ҳам муҳокама этилди.

Таъкидлаш жоизки, Ўзбекистон Республикасига кириш, чиқиш ва давлат чегараларидан ўтиш билан боғлиқ муносабатларни ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоялашдан мақсад — фуқароларнинг кўчиб юриш эркинлиги билан боғлиқ конституциявий ҳуқуқларини амалга оширишни тартибга солиш ва етарли шарт-шароитлар яратишдан иборат. Зеро, бу борада қонун ҳужжатларига қатъий амал қилиш — Ўзбекистон Республикасининг Давлат чегарасини кесиб ўтиш тартибини бузиш билан боғлиқ жиноятларнинг олдини олишда муҳим аҳамиятга эга.

Олий суд Пленуми томонидан кўриб чиқилган қарорлар лойиҳалари мазмун-моҳияти билан қонунларни амалда бир хилда қўллаш, ягона суд амалиётини шакллантириш мақсадида судларга раҳбарий кўрсатмалар бериш, одил судлов сифати ва самарадорлигини таъминлашга хизмат қилади.

Пленумда кўриб чиқилган масалалар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилинди.

Мажлисда Ўзбекистон Республикасининг Бош прокурори Р.Қодиров иштирок этди.

Н. АБДУРАИМОВА,
ЎзА мухбири

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Маргарет Чен Президентимизга юксак мукофот учун самимий миннатдорлик билдирди.

Ўзбекистонда мустақиллик йилларида Президент Ислом Каримов раҳнамолигида соғлиқни сақлаш соҳасида кенг кўламли ислоҳотлар амалга оширилди. Халқимизнинг соғлом ва муносиб ҳаёт кечиришини таъминлаш, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш, жисмоний ва маънавий соғлом ёш авлодни тарбиялаш, фармацевтика маҳсулотларини юртимизда ишлаб чиқаришни кенгайтириш учун барча зарур шароитлар яратилди. Бу борада қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг қонунлари, Президентимизнинг фармон ва қарорлари, Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари соғлиқни сақлаш соҳасини ривожлантиришда мустаҳкам ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилмоқда. Давлатимиз раҳбарининг 1998 йил 10 ноябрда қабул қилинган **«Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш Давлат дастури тўғрисида»**ги Фармони соҳани тубдан ислоҳ этишда муҳим босқични бошлаб берди.

Она ва бола саломатлигини муҳофаза қилиш, ҳар жиҳатдан соғлом авлодни вояга етказиш масаласи давлатимиз сиёсатининг устувор йўналишларидан бири этиб белгиланган. Ўзбекистон қўшилган дастлабки халқаро ҳужжатлардан бири ҳам 1992 йил 9 сентябрда парламентимиз томонидан ратификация қилинган «Бола ҳуқуқлари тўғрисида»ги конвенциядир. 2008 йил 8 январда Ўзбекистон Республикасининг **«Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида»**ги қонуни кучга кирди.

Давлатимиз раҳбарининг 1993 йил 4 мартда қабул қилинган фармонига мувофиқ таъсис этилган мустақил Ўзбекистоннинг илк ордени **«Соғлом авлод учун»** деб номланишида эзгу мақсад мужассам. Бу — баркамол авлод орзусини рўёбга чиқариш, жисмонан ва маънавий соғлом ўғил-қизларни вояга етказиш йўлидаги кенг кўламли ишларнинг ўзига хос тимсолидир.

Istiqlol imkoniyatlari

Она ва бола саломатлигини муҳофазалашнинг миллий модели эътирофи

Симпозиум ялпи мажлисида Ўзбекистонда яратилган тиббий хизмат кўрсатиш тизими, она ва бола саломатлигини муҳофаза қилишнинг миллий модели ҳақида атрофлича маълумот берилди. Унда ўтган даврда Ўзбекистонда тиббий хизматнинг жаҳон андозалари даражасидаги ўзига хос миллий модели яратилгани таъкидланди. Сифат жиҳатдан янги, энг юксак талабларга жавоб берувчи, шошилинч тиббий ёрдам кўрсатиш ва турли йўналишларга ихтисослаштирилган марказларни қамраб олган тиббий муассасалар тармоғи ташкил этилди. Вилоятларда катталар ва болалар учун кўп тармоқли шифохоналар, янги туғруқ мажмуалари барпо этилди, соғлиқни сақлаш тизимининг бирламчи бўғини, хусусан, қишлоқ врачлик пунктларининг базаси мустаҳкамланди.

Болаларга ихтисослаштирилган тиббий ёрдам кўрсатиш бўйича Республика ихтисослаштирилган педиатрия илмий-амалий тиббиёт маркази ва 13 минтақавий болалар кўп тармоқли тиббиёт марказларидан иборат ягона тизим яратилди. Республика ихтисослаштирилган акушерлик ва гинекология илмий-амалий тиббиёт маркази ва унинг минтақавий филиаллари, минтақавий перинатал марказларда оналар ва чақалоқларга юқори технологиялар асосида ихтисослаштирилган ёрдам кўрсатилмоқда.

Давлатимиз раҳбари ташаббуси билан қабул қилинган “Она ва бола скрининги” Давлат дастури асосида юртимизнинг барча ҳудудларида замонавий скрининг марказлари ташкил этилди. Бу туғма ва ирсий касалликларнинг олдини олиш ва уларни даволашни юқори даражага кўтариш имконини бермоқда.

Аҳолининг репродуктив саломатлигини муҳофаза қилиш тизимини янада ривожлантириш ва мустаҳкамлаш мақсадида ташкил этилган Республика Репродуктив саломатлик маркази ва унинг 13 минтақавий филиали юқори малакали тиббий ёрдам кўрсатиш, аҳолининг репродуктив саломатлик ва соғлом оилани шакллантиришга оид билимларини оширишга хизмат қилмоқда.

Болалар ва ўсмирларни жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланишга оммавий жалб этиш юзасидан олиб борилаётган ишлар баркамол авлодни тарбиялашда муҳим омил бўлиб хизмат қилмоқда. Бехатар оналикни таъминлаш, самарали перинатал парвариш, гўдаклар реанимацияси, кўкрак сути билан эмизиш, болалар ўсиши ва ривожланишини мониторинг қилиш бўйича лойиҳалар муваффақиятли амалга оширилмоқда.

Халқаро анжуман қатнашчилари Симпозиумлар саройида ташкил этилган мустақиллик йилларида мамлакатимизда соғлиқни сақлаш ҳамда оналик ва болаликни муҳофаза қилиш соҳасида эришилган ютуқларга бағишланган кўргазма билан танишдилар.

Муаттархон РЎЗИБОЕВА

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

— **Конституциямиз ва халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган қоида-талабларига тўлиқ жавоб берадиган Оила кодексида қон-қариндошлик, болаларнинг насл-насабини белгилаш, ота-она ҳамда болаларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари каби муносабатларни тартибга солишга оид меъёрлар белгиланган. Булар амалда тўлиқ рўёбга чиқарилаётганини ҳар томонлама етук ёшлар тимсолида ҳам кўринади. Бироқ ҳаётда тўкис бўлмаган оилада, яъни ўзаро никоҳда бўлмаган шахслардан туғилган болалар ҳам бор. Уларнинг ҳуқуқлари ҳимояланиши масаласига тўхталиб ўтсангиз.**

— Дарҳақиқат, ҳаёт ҳамма учун мудом бир текисда кечмайди. Тақдир тақозоси билан ана шундай ҳолатларга тушган шахслар ҳам турмушда учраб туради. Бироқ бу уларнинг ҳуқуқларини чеклашга асло асос бўлолмайди. Зотан, миллий қонунчилигимизда барча фуқаролар бир хил ҳуқуқ ва эркинликларга эга эканлиги кафолатланган. Бола ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган қонунлар ижросини таъминлашда судлар ҳам муҳим ўрин тутади.

Олий суд Пленумининг яқинда қабул қилинган **«Судлар томонидан оталикни белгилашга оид ишларни кўришда қонунчиликнинг қўлланилиши тўғрисида»**ги қарори ҳам ўзаро никоҳда бўлмаган шахслардан туғилган болалар ҳуқуқлари ҳимоясини таъминлаш мақсадида судларга оталикни белгилаш ҳақидаги ишларни кўришда қонунларни тўғри қўллашлари юзасидан берилган тушунтиришларни ўз ичига олган.

— **Янги Пленум қарори ишлаб чиқилиши учун қандай зарурият пайдо бўлди?**

— Статистик таҳлиллардан кўринишича, 2010 йилда республика судлари томонидан оталикни белгилаш ҳақида 2107 та иш тамомланган бўлиб, шундан 1693 та ёки 80 фоиз, 2011 йилнинг биринчи ярмида эса жами тамомланган ишлар 1227 тани ташкил этиб, шундан 1040 та ёки 84,7 фоиз иш бўйича даъво қаноатлантирилган. Бу эса мазкур туркум ишларни вақти-вақти билан умумлаштириб бориш, суд амалиётидаги хатоликларни бартараф этиш, ягона суд амалиётини йўлга қўйишни тақозо этади.

Мазкур қарор ўтган давр мобайнида шаклланган суд амалиётидан келиб чиққан ҳолда янги тушунтиришлар билан бойитилиб, унда амалда бўлган қарордаги айрим тушунтиришларни янада аниқроқ акс эттириш, шунингдек, Олий суд Пленумининг фуқаролик ишлари бўйича бошқа қарорларида мавжуд айрим тушунтиришлар билан бир хил мазмунда бўлган амалдаги Пленум қароридаги айрим тушунтиришларни мазкур қарордан чиқариш мақсадга мувофиқлиги, шунингдек, қарорнинг ўзбек ва рус тилидаги матнларидаги айрим бандларнинг мазмуни бир-бирига айнан мослигини таъминлаш мақсадида қабул қилинди.

— **Айтинг-чи, оталикни белгилашда судлар масаланинг қайси жиҳатларига кўпроқ эътибор беришлари лозим?**

— Мазкур Пленум қарори айнан шу масалага бағишланган бўлиб, унда мантиқий давомийликда акс эттирилган далилларни аниқлаш, уларни текшириш ва ҳуқуқий баҳолаш юзасидан судлар қандай ҳолатларга эътибор қаратишлари лозимлиги, Оила кодексининг ушбу масалага оид қоидаларини тўғри қўллашлари юзасидан кенг тушунтиришлар берилган.

Хусусан, Оила кодексининг 62-моддаси 3-қисмига кўра, оталик белгиланаётганида суд боланинг онаси бола туғилишига қадар жавобгар билан бирга яшаганлиги ва умумий рўзғор юритганлиги ёки улар болани биргаликда таъминлаганликлари ёхуд таъминлаб турганликларини ёки жавобгарнинг оталикни тан олганлигини аниқ тасдиқловчи далилларни эътиборга олиши керак.

Судлар томонидан ушбу модда талабларининг тўғри қўлланилишини таъминлаш мақсадида қарорнинг 7-бандида оталикни белгилаш ҳақидаги талабни қаноатлантириш учун Оила кодексининг 62-моддаси 3-қисмида кўрсатилган шартларнинг ҳеч бўлмаганда биттаси аниқланиши кифоя қилиши, 14-бандида эса Оила кодексининг 62-моддаси 3-қисмида назарда тутилган шартлар мавжуд бўлганда суд ўз ташаббуси ёки тарафларнинг илтимосномасига кўра, иш юзасидан тегишли экспертиза тайинлаши мумкинлиги ҳақида тушунтиришлар берилди.

Амалдаги Пленум қароридан фарқли равишда, янги қарорнинг 11-бандида агар оталикни белгилаш ҳақидаги даъвога асос сифатида даъвогар томонидан кўрсатилган ҳолат ўз тасдиғини топмаса, суд ўз ташаббуси билан Оила кодексининг 62-моддаси учинчи қисмида кўрсатилган бошқа ҳолатлар ёки улардан бири мавжуд бўлган-бўлмаганлигини аниқлаши шартлиги ва даъво асосини даъвогарнинг розилиги билан ўзгартириб, ҳал қилув қарорини аниқланган бошқа ҳолатларга ҳавола қилган ҳолда асослантиришга ҳақли эканлиги ҳақида тушунтиришлар берилди.

Фикримча, мазкур туркум ишлар бўйича бундай тушунтириш алоҳида аҳамиятга эга бўлиб, судлар томонидан тарафларнинг процессуал ҳуқуқ ва мажбуриятларини амалга оширишга ёрдам бериш билан бирга, ишнинг тўғри ҳал этилишига имкон яратади.

— **Оталик ихтиёрий равишда тан олинганда низо қандай ҳал этилиши ҳақида ҳам қарорда тушунтиришлар берилганми?**

— Бу масалада ҳам Пленум қарорида батафсил тушунтиришлар берилган бўлиб, унинг 12 ва 13-бандларида жавобгар оталикни тан олган ҳолларда иш юритишни тугатиш билан биргаликда оталик суд мажлисида тан олинганида, суд Фуқаролик процессуал кодексининг 40, 180-моддаларига мувофиқ даъво тан олинганлигини қабул қилиш масаласини муҳокама қилиши ва у қабул қилинганда, иш ҳолатларини мазмунан текширмасдан, оталикни белгилаш тўғрисида ҳал қилув қарори чиқаришга ҳақли эканлиги ҳақида тушунтиришлар берилди.

— **Мазкур тоифадаги ишларни кўриб чиқишда низо пайдо бўлса, у қандай ҳал этилади?**

— Фуқаролик процессуал кодекснинг 282-моддасига кўра, суд юридик аҳамиятга эга бўлган фактни белгилаш ҳақидаги аризани кўриш вақтида судга тааллуқли бўлган ҳуқуқ тўғрисида низо келиб чиққанда суд аризани кўрмасдан қолдириб, манфаатдор шахсларга умумий даъво тартибида даъво тақдим этишни таклиф қилиши лозим.

Шундан келиб чиққан ҳолда Пленум қарорида оталикни тан олиш, оталик фактини белгилаш тўғрисидаги аризани кўришда судга тааллуқли бўлган ҳуқуқ тўғрисида низо келиб чиқса, суд манфаатдор шахсларга низони даъво ишларини юритиш тартибида ҳал қилиш ҳуқуқини тушунтирган ҳолда аризани кўрмасдан қолдириши мумкинлиги ҳақида тушунтириш берилган.

Бундай ҳолатлар масалан, мерос билан боғлиқ ишлар бўйича вужудга келиши мумкин бўлиб, бу эса, ўз навбатида, бошқа шахсларнинг ҳуқуқлари ҳимояланишини таъминлашни назарда тутади.

Хулоса қилиб айтганда, янги Пленум қарори оталикни белгилаш ҳақидаги ишлар бўйича ягона суд амалиётини шакллантириш, ўзаро никоҳда бўлмаган шахслардан туғилган боланинг ҳуқуқ ва манфаатлари кафолатланишини таъминлашга хизмат қилади.

Норгул АБДУРАИМОВА
суҳбатлашди.

Huquqiy ma'rifat

Ҳар бир фарзанд меҳр ва эътиборда

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Мазкур низомда хўжаликлар билан тайёрлов ва хизмат кўрсатиш ташкилотлари ўртасида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари сотиш, моддий-техника ресурслари етказиб бериш ҳамда хизматлар кўрсатиш (ишларни бажариш) юзасидан тузилган барча турдаги шартномалар туман қишлоқ ва сув хўжалиги бўлимларида рўйхатдан ўтказилгандан сўнг кучга кириши белгилаб қўйилган.

Шунингдек, ушбу низомга асосан хўжаликларга шартномада белгиланган даврларда, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириш муддатларига мувофиқ маҳсулотлар қийматининг камида 50 фоизи миқдорида (чорвачилик маҳсулотлари бўйича шартномаларда кўрсатилган ҳажмлар қийматининг 25 фоизи миқдорида) аванс маблағлари тўлаш тартиби белгиланганлиги контрактация шартномасининг ўзига хос хусусиятларидан бири ҳисобланади.

Вазирлар Маҳкамасининг 2011 йил 30 июндаги қарори билан юқорида кўрсатилган низомга бир қатор ўзгартиришлар киритилиб, мазкур соҳа фаолиятини тартибга солувчи қатор меъёрлар ишлаб чиқилди.

Айтиш жоизки, шартномавий-ҳуқуқий муносабатларда меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар талабларига риоя этилиши устидан назорат ўрнатиш адлия идоралари зиммасига юклатилган. Бу борада Бухоро вилояти адлия бошқармаси ҳам қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш ва шартномавий-ҳуқуқий муносабатларни янада такомиллаштиришда ўзининг ҳиссасини қўшиб келмоқда.

Хусусан, Бухоро вилоятида 2011 йил ҳосилидан пахта хомашёси харид қилиш бўйича 3 212 та, бошоқли дон харид қилиш бўйича 3 133 та, пилла хомашёси етказиб бериш бўйича 2 598 та, минерал ўғитлар етказиб бериш бўйича 3 172 та, нефть маҳсулотлари етказиб бериш бўйича 3 272 та, механизация ва бошқа хизматлар кўрсатиш бўйича 3 379 та шартномалар тузилишида адлия бошқармаси ходимлари томонидан бевосита ҳуқуқий ёрдам кўрсатилди.

Шуни алоҳида таъкидлаб ўтиш жоизки, тузилган ҳар бир шартнома, албатта, бажарилиши шарт. Агар томонлардан бирининг айби билан шартнома шартлари бажарилмаса, айбдор тараф бунинг учун белгиланган тартибда жавобгарликка тортилиши лозим.

Бу борада ҳам адлия бошқармаси томонидан муайян ишлар амалга ошириб келинмоқда. Шартномавий-ҳуқуқий муносабатларга оид қонунбузилиш ҳолатларининг олдини олиш ва уларни бартараф этиш тўғрисида адлия идоралари томонидан тайёрлов ва хизмат кўрсатувчи корхоналар, туман қишлоқ ва сув хўжалиги бўлимлари ҳамда бошқа идораларга 87 та тақдимнома, 785 та огоҳнома, 22 та кўрсатма киритилди.

Вилоят адлия бошқармаси томонидан режага асосан “Қоракўлдонмаҳсулотлари” АЖда шартномаларнинг тузилиши, бажарилиши ва етиштириб берилган бошоқли дон учун тўловларнинг амалга оширилиш ҳолати ўрганиб чиқилди. Ўрганиш жараёнида Қоракўл ва Олот туманидаги бир қатор фермер хўжаликларига “Қоракўлдонмаҳсулотлари” АЖ томонидан 44 миллион 840 минг сўм пул маблағлари тўланмаганлиги аниқланди. Ушбу маблағни ундириш юзасидан вилоят хўжалик судига даъво аризаси киритилди ва вилоят хўжалик суди томонидан ушбу даъво аризалари қаноатлантирилди.

Хулоса қилиб айтганда, хўжалик юритувчи субъектлар тузилган шартномавий муносабатларга масъулият билан ёндашиб, ўз мажбуриятларини шартномада белгиланган муддатларда ижро этиши мақсадга мувофиқ. Бу тадбиркорларнинг фаолияти ривожланишига хизмат қилиб, давлатимиз иқтисодиётининг янада барқарор суръатларда ривожланишига замин яратади.

Анвар РЎЗИЕВ,
Бухоро вилояти адлия бошқармаси бошлиғининг биринчи ўринбосари

Iqtisodiyotimiz tamoyillari

Контрактация шартномаси

иқтисодиётимизнинг барқарор ривожланишида алоҳида ўрин тутади

Jinoyat va jazo

Жазонинг

Аввало шуни айтиш керакки, қонун устуворлиги таъминланган юртимизда ҳар бир жиноий қилмиш тергов ва судда атрофлича ўрганилади, мазмунан кўриб чиқилади. Шундан сўнг айбдорга қилмишига яраша қонуний жазо тайинланади. Қонун талаби — шундай.

Яқинда биринчи босқич судида Жиноят кодексининг 167-моддаси 3-қисми «а» банди билан айбланиб, судга берилган судланувчи М.Бадаловга оид жиноят иши мазмунан кўриб чиқилди. «Чўпон ота файз чорва» хусусий корхонаси иш бошқарувчиси лавозимида ишлаб келган Мансур Бадалов ўзига ишониб топширилган жуда кўп миқдордаги мулкни растрата қилиш йўли билан талон-торож қилган.

Айтиш керакки, хусусий корхона иш бошқарувчиси М.Бадалов бошқа корхона ва ташкилотлар билан шартнома тузиш ваколатига эга бўлган. У ана шу ваколатдан фойдаланиб, 2008 йил 2 сентябрь куни «Махсус механизациялашган сув қурилиш» масъулияти чекланган жамияти билан шартнома тузади.

М.Бадалов МЧЖ билан «Чўпон ота файз чорва» номидан «Т-130» русумли тракторни ҳар чоракда 600 минг сўмдан, йилига 2 миллион 400 минг сўм ижара ҳақи тўлаш шарти билан ижара шартномаси асосида олади. Лекин ижара ҳақини тўлашга келганда Мансур ғирромлик йўлига ўтади. Яъни икки йилдан зиёдроқ вақт ўтса-да, у ижара ҳақини тўламайди.

«Махсус механизациялашган сув қурилиши» МЧЖ раҳбарлари тракторнинг техник ҳолати қандай ҳолатдалиги, ижара тўловларини амалга ошириш зарурлиги ҳақида М.Бадаловдан сўрашганда, унинг жавобини эшитиб, танг аҳволда қолишади. Эмишки, М.Бадалов 2010 йилнинг март-апрель ойлари оралиғида Тошкент шаҳрида яшовчи Акмал исмли шахсга тракторни ҳеч қандай ҳужжатсиз сотиб юборган...

Бундан, табиийки, МЧЖ мутасаддилари ташвишга тушади. Шундан сўнг улар воқеага ойдинлик киритишни сўраб, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларга мурожаат қилишади. Дастлабки тергов ишлари ниҳояланиб, навбат судга етганда, айбланувчи М.Бадалов тракторни «Махсус механизациялашган сув қурилиши» МЧЖга қайтариб беради.

Суд судланувчи М.Бадаловни Жиноят кодексининг 167-моддаси 3-қисми «а» банди билан айбдор деб топиб, унга ойлик иш ҳақидан йигирма фоиз миқдорида давлат фойдасига ундирилган ҳолда икки йил муддатга ахлоқ тузатиш ишлари жазоси тайинлади. Судда «Т-130» русумли трактор қонуний эгасига қайтарилганлиги инобатга олинди. Фуқаровий даъвогар — «Махсус механизациялашган сув қурилиши» МЧЖ мутасаддиларига етказилган моддий зарарларни судланувчи М.Бадаловдан ундириш юзасидан хўжалик судига мурожаат қилиш ҳуқуқи тушунтирилди.

Иккинчи воқеа жиноятга жазо муқаррар деган тушунчага янада ойдинлик киритади.

Ўшанда 2008 йил 23 декабрь эди. Фаррух узоқ қариндоши Шероз Ҳодиевга 2009 йилнинг февраль ойига қадар «Автотеххизмат» корхоналарига қарашли автосалонлардан машина олиб беришни ваъда қилади. Ш.Ҳодиев унинг гапларига чиппа-чин ишонади ва унга 9 минг АҚШ доллари беради.

Шероз машина сотиб олаётганидан қувончини ичига сиғдиролмай таниши Зафар Зоҳидовга бу ҳақда айтади. Буни қарангки, Зафар ҳам машина олиш ниятида юрган эди. У Шерозга Фаррух билан гаплашиб «Дамас» русумли автомашина олиб беришни илтимос қилади. Зафар 8500 АҚШ долларини Шерозга, Шероз эса, уни Фаррухга беради. Шундай қилиб, судланувчи Фаррух Муқимов жабрланувчи Ш.Ҳодиевдан жами 17 минг 500 АҚШ доллари олади.

Ҳеч кимга сир эмас, ёлғоннинг умри жуда қисқа. Вақт эса оқар сув каби тез ўтади ва ҳадемай ваъда қилинган муддат ҳам етиб келади. Аммо машинадан дарак йўқ эди. Ф.Муқимов эса «бошқа танишларингиз ҳам машина оладиган бўлса, айтинг, ёрдам бераман», дея алдашини қўймайди.

8 декабрь — Ўзбекистон Республикаси Конституцияси куни

Конституция — барқарор тараққиёт ва фаровон ҳаётимиз асоси

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Учинчидан, том маънода истиқлолга эришганимизни ифода этган **«Ўзбекистон Республикасининг давлат мустақиллиги асослари тўғрисида»**ги қонуннинг қабул қилинганидир (1991 йил 31 август). Мустақиллигимиз халқ бирлиги, ҳамжиҳатлиги натижаси экани, Ўзбекистон танлаган йўл — ҳуқуқий демократик давлат ва эркин фуқаролик жамияти барпо этиш экани, бу халқимиз танлаган йўл бўлиб, жамиятни қайта қуришда ҳар бир инсоннинг, қолаверса, халқимизнинг фикри ижтимоий-сиёсий, ижтимоий-иқтисодий ва социал соҳаларни ислоҳ этиш жараёнида олий мезон бўлгани, зеро, юртимизда демократик қадриятлар қарор топишида инсон ҳуқуқлари олий қадрият деб қаралиши, бунинг учун қонунга ва шахсга ҳурмат билан қарашга алоҳида эътибор берилгани Президентимиз асарининг моҳиятида мужассам.

Мисол учун Президент Ислом Каримов Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўртинчи сессиясидаги (1991 йил 15 февраль) нутқида шундай деб таъкидлаган: **«Ҳозирги оғир, мавҳум, аҳвол тобора чалкашиб бораётган бир пайтда, мураккаб вазиятда бутун Иттифоқ олдида турган муаммоларни, бугунги ва эртанги сиёсатни чуқур, атрофлича таҳлил қилиб, ўзимизнинг аниқ-равшан йўлимизни белгилаб олиш, Ўзбекистон халқининг келажаги, тақдири ҳақидаги ҳақиқатни, ҳеч нарсани яширмасдан, ўйин қилмасдан, аниқ айтиш керак. Биринчи навбатда, Ўзбекистон манфаатини кўзлаган ҳолда, меҳнат аҳлига мақбул келадиган муносиб сиёсатни ишлаб чиқишимиз ва уни изчил олиб боришимиз, амалга татбиқ қилишда қаттиқ туришимиз зарур».**

Шу ўринда Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ҳақида фикр юритганда, ушбу тарихий ҳужжат давлатимиз раҳбарининг бевосита ташаббуси, саъй-ҳаракати, ғоялари ва иштирокида яратилган **«Ўзбекистон Республикасининг давлат мустақиллиги асослари тўғрисида»**ги қонун билан узвий ва чамбарчас боғлиқ эканини алоҳида қайд этиш ўринлидир. Чунки ушбу қонунда замонавий миллий давлатчилигимизнинг хусусияти, асослари ва белгилари тўлиқ ўз ифодасини топган бўлиб, 1992 йил 8 декабрда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси эса, моҳияти жиҳатидан демократик-ҳуқуқий давлатга хос барча институтларни ўзида мужассамлаштирган, фуқаролик жамиятини шакллантиришга хос атрибутлари акс этган, яъни жаҳон цивилизациясининг энг сўнгги ютуқларига хос бўлган, шунингдек, инсоният тарихий тараққиётининг ҳозирги босқичида ўзига хос жиҳатлари билан жаҳон ҳамжамиятини ўзига жалб этаётган «Ўзбек модели»га тўлиқ мос келаётган миллий давлатчилигимизнинг хусусиятлари мавжудлигини алоҳида қайд этиш керак.

Конституциямизда акс этган аниқ ва лўнда моддалар сермазмун, универсал хусусиятга эга ва айни пайтда ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларини қамраб олган ва жамият тараққиётида ҳаракатлантирувчи куч сифатида таъсир кўрсатиб келмоқда. Ўтган йигирма йил давомида юртимизда амалга оширилган изчил ва тизимли ислоҳотлар, айниқса, барқарор сиёсий ва иқтисодий ўсиш, юксалиш ҳамда янгиланишларга эришишда Конституциямиз мустаҳкам ҳуқуқий асос ва механизм вазифасини ўтаб келмоқда.

Демократик давлатчиликнинг ривожланишида халқ давлат ҳокимиятнинг бирдан-бир манбаи ҳисобланади. Давлат эса, айнан халқ манфаатини кўзлаб, фаолиятини амалга оширади. Шу маънода Конституциямиз ва унинг асосида қабул қилинган қонунлар эса давлат ҳокимияти ва бошқарув органларига, мансабдор шахсларга фақатгина халқ манфаатини кўзлаб фаолият юритиш ваколатини беради.

Бир сўз билан ифодалаганда, жамият аъзоларининг умумий манфаати, яъни барчага баробар — тенглик принципини доимо устувор хусусиятга эга экани Асосий Қонунимизнинг ўзагини ташкил этади. Шу нуқтаи назардан қараганда, Конституциямиздан **«инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, шаъни, қадр-қиммати ва бошқа дахлсиз ҳуқуқлари олий қадрият ҳисобланиши»** алоҳида ўрин эгаллаган бўлиб, ҳаётда ушбу меъёрга нечоғлик амал қилинаётгани жамоатчилик назоратида, халқнинг диққат-эътиборида туради. Давлатимиз раҳбари томонидан тақдим этилган мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепциясида шундай қайд этилган: «...Инсон ҳуқуқлари соҳасида миллий ҳаракат дастурини ишлаб чиқиш долзарб аҳамиятга эга. Ушбу дастур, энг аввало, ҳуқуқни муҳофаза қилиш ва назорат органлари томонидан инсон ҳуқуқ ва эркинликларининг ҳимоя қилинишини таъминлаш, жамиятда инсон ҳуқуқлари бўйича маданиятни шакллантириш ва шу каби бошқа соҳаларга оид қонунларга риоя этилиши устидан жамоатчилик мониторингини олиб боришга қаратилган чора-тадбирларни ўзида мужассам этиши керак».

Конституциямизнинг ҳаётийлиги, демократик қадриятларга уйғунлиги, яъни умуминсоний ва миллий қадриятларни нечоғлик ўзида мужассам этгани хусусида сўз юритиб, ижтимоий-сиёсий жиҳатдан муҳим масалага эътибор қаратган ҳолда фикримизни Конституциямиздаги ҳокимиятлар тақсимланиши принципи (11-модда), жумладан, давлат ҳокимияти тизимининг қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд тармоқларига бўлинганига оид меъёр мазмунига боғлаган ҳолда давом эттирсак.

Ҳаётий тажрибадан маълумки, давлат ҳокимияти тизимининг уч тармоққа бўлиниши, ҳар бир тармоқнинг мустақил фаолият кўрсатиши учун зарур шароит яратилгани, шу билан бирга мазкур давлат тузилмалари ўзаро боғлиқ бўлиб, улар ўртасида ўзаро мувозанатни сақлаш, тийиб туриш (бири иккинчисининг фаолиятига аралашиб кетмаслиги нуқтаи назардан) принципига қатъий риоя қилинаётгани боис мамлакатимизда нафақат сиёсий барқарорлик, шу билан бирга барқарор ижтимоий-иқтисодий ўсиш, жамиятда хавфсизлик ва тинчлик ҳукмронлик қилмоқда. Қайд этилган ютуқларнинг гарови ҳам айнан ижтимоий ҳаётнинг бошқарувчиси, локомативи ҳисобланган Конституциямизга содиқлигимиз натижасидир десак, хато қилмаган бўламиз.

Яна шуни қайд этиш жоизки, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тез-тез ўзгарувчан глобаллашув жараёнида мамлакатимизнинг куч-қудратини, давлат сиёсатининг устувор йўналишларини белгилаб бериш баробарида жамиятдаги ижтимоий ўзгаришларни даврга мослашувига хизмат қилувчи ҳуқуқий манба ҳамдир. Биргина мисол. Охирги ўн йил давомида Конституциямизга бир қатор қўшимча ва ўзгартишлар киритилгани боис жамиятни эркинлаштириш ва давлат ҳокимиятини демократлаштириш борасида улкан ютуқларга эришилмоқда.

Бу жараён сиёсий партияларнинг фаоллигига кенг имконият яратилгани, айниқса, олий давлат вакиллик органи, яъни Олий Мажлиснинг Қонунчилик палатасидаги партия фракциялари фаолиятида партиялараро рақобат муҳити вужудга келгани ва уларнинг фаоллиги йил сайин ошиб бораётгани, айни пайтда ижро этувчи давлат ҳокимияти, яъни ҳукуматнинг қонунлар ижросини ташкил этишдаги масъулиятининг сезиларли даражада ошиб бораётгани, жойларда маҳаллий давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг фаолияти ошкоралик ва очиқлик тарзида амалга оширилишига эътибор қаратилаётгани Конституциямиздаги қоидаларнинг бойитилгани ҳисобигадир.

Шуни алоҳида қайд этиш жоизки, мамлакатимиз мустақил тараққиётининг охирги ўн йилида, айниқса, 2003 йилнинг 24 апрелдаги Қонун билан Конституциямиздан ўрин олган қатор ўзгартиш ва қўшимчалар асосида юртимизда икки палатали парламентга асос солинди. Сенат — парламентнинг юқори палатаси бўлиб, ҳудудий вакилликни амалга оширади. Сенаторлар эса ҳудудлар манфаатини умумдавлат манфаатлари билан уйғунлаштириш ва муштарак эканини ифодалаб, ўзлари вакил этиб сайланган маҳаллий Кенгашлар ва сайлов округларидаги аҳоли билан доимий алоқада, бевосита боғлиқ ҳолда Конституциямизда акс этган Сенат ваколатларини рўёбга чиқариш учун хизмат қилади.

Шуниси эътиборга моликки, Конституция ва қонунларда қуйи палатадан фарқли равишда Сенатнинг мутлоқ ваколатлари белгилаб қўйилган. Жумладан, Сенат ҳокимият тизимида мустақиллиги таъминланган, ислоҳотларнинг ҳозирги босқичида ҳам унинг нуфузини янада ошириш юзасидан ташкилий-ҳуқуқий чоралар кўрилаётган суд ҳокимиятининг барча тармоқлари (Конституциявий, Олий, Олий хўжалик судлари) таркибидаги судьяларни Президент тақдимига биноан лавозимига сайлаш, Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси ҳамда Марказий банк бошқаруви раислари ва чет эл давлатларидаги дипломатик ва бошқа вакилларни лавозимга тайинлаш ва озод этиш, шунингдек, Бош прокурор, Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси ҳамда Марказий Банк бошқаруви раисларининг йиллик ҳисоботларини тинглаш каби ваколатларга эга. Шуни алоҳида қайд этиш ўринлики, давлат ҳокимияти ва бошқарувини тубдан ўзгартириш, босқичма-босқич ислоҳ этиш жараёнида Сенат фаолиятини янада кучайтиришга алоҳида эътибор берилди. Конституциямизга киритилган тегишли ўзгартиришлар асосида Сенат ваколати кенгайтирилди. Мисол учун шу йилнинг 18 апрелида қабул қилинган Қонунга биноан Сенат Ўзбекистон Республикаси Президентининг ҳисоб палатаси раисини лавозимига тайинлаш ва озод этиш тўғрисидаги Фармонини тасдиқлайди, шунингдек, қуйи палата билан биргаликда мамлакат ижтимоий-иқтисодий ривожланишининг долзарб масалалари юзасидан Бош вазирнинг ҳисоботларини эшитади ва муҳокама қилади.

Хулоса ўрнида айтганда, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси халқимизнинг орзу-умидлари, иродасини ўзида мужассамлаштирган қомусий ҳужжат бўлиб, юртимизда келажаги буюк демократик давлат барпо этилишининг муҳим ҳуқуқий пойдеворидир. Унда баён этилган кафолатлар аҳолининг озод ва обод Ватанда эркин ва фаровон яшаши, эртанги кунга бўлган ишончининг муҳим мезонидир. Буларни қалбига жо этган инсон албатта, шу юрт учун муносиб фарзанд бўлишга, аждодларнинг бебаҳо меросига содиқ бўлган ҳолда ўз диёрини дунёга танитишга интилади. Ватанимиз мустақиллигининг йигирма йили давомида халқимиз эришган барча муваффақиятлар бунинг амалий ифодаси бўлиб, бугун жаҳонда тенглар ичра тенг, ўз салоҳият ва қудратига эга Ўзбекистон давлатининг мавжудлиги шунинг мевасидир.

Мавжуда РАЖАБОВА,
профессор

Anjuman

Судьялар ва суд ходимларини тайёрлашнинг долзарб масалалари

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Айтиш жоизки, мамлакатимизда суд ҳокимиятини фуқаролар ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя ва муҳофаза этишга хизмат қиладиган том маънодаги мустақил давлат институтига айлантиришга қаратилган кенг кўламли ташкилий-ҳуқуқий чора-тадбирлар амалга оширилди. Бу жараёнда судьялик лавозимига номзодларни танлаш борасида ҳам изчил амалий ишлар қилинди. Ҳозирги кунда Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Судьяларни танлаш ва лавозимларга тавсия этиш бўйича олий малака комиссияси судлар фаолиятини ташкилий жиҳатдан таъминлаш, хусусан, суд тизими учун кадрлар масалалари билан шуғулланиш вазифасини изчил амалга оширмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Олий судида Олий суд ҳузуридаги Суд қонунчилигини демократлаштириш ва либераллаштириш ҳамда суд тизими мустақиллигини таъминлаш бўйича тадқиқот маркази томонидан ташкил этилган илмий-амалий конференция судьялар ва суд ходимларини тайёрлаш ҳамда малакасини оширишнинг долзарб масалаларига бағишланди.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди раиси Б.Мустафоев, Олий хўжалик суди раисининг ўринбосари Н.Аҳмонов, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги судьяларни танлаш ва лавозимларга тавсия этиш бўйича олий малака комиссияси раиси М.Сафоева, Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий маркази директори А.Саидов ва бошқалар истиқлол йилларида юртимизда ҳуқуқий давлат асосларини янада такомиллаштиришга қаратилган чора-тадбирлар натижасида бу борадаги ишларнинг кўлами, миқёси ва самарадорлиги йил сайин кенгайиб бораётганини таъкидладилар.

Судларнинг мустақиллигини таъминлашга қаратилган саъй-ҳаракатлар суд ҳокимиятининг мустаҳкамланишига, қонун устуворлиги ва адолат тамойилларининг қатъий қарор топишига хизмат қилаётир. Бу борада судьялар ва суд ходимларини тайёрлаш ҳамда малакасини оширишнинг зарур механизми яратилгани соҳадаги ишлар самарадорлигини таъминламоқда. Жумладан, судлар тизимида судьялик лавозимлари заҳирасига олинган номзодлар Адлия вазирлиги ҳузуридаги Юристлар малакасини ошириш марказида уч ойлик ўқув курсида таҳсил олмоқда. Шу билан бирга, суд ходимлари малакасини, сиёсий ва ҳуқуқий билим-савиясини доимий равишда ошириб бориш ҳам алоҳида эътиборда.

Ўзбекистон Олий Мажлиси Сенати аъзолари ва Қонунчилик палатаси депутатлари, Олий Мажлиснинг инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (Омбудсман), Конституциявий суд, Бош прокуратура Олий ўқув курслари, Адлия вазирлиги ҳузуридаги Юристлар малакасини ошириш маркази, Адвокатлар палатаси, Ўзбекистон Миллий университети, Тошкент давлат юридик институти масъул ходимлари ва оммавий ахборот воситалари вакиллари иштирок этган тадбирда суд-ҳуқуқ тизимини янада демократлаштириш бўйича илгари сурилаётган вазифаларни амалга ошириш, шу жумладан, соҳада кадрлар тайёрлаш ва уларнинг малакаларини оширишни такомиллаштириш хусусида фикр алмашилди.

Ўз мухбиримиз

Muloqot

Газетхон савол беради...

— Айтинг-чи, оила қонунчилигида қўлланиладиган ёт аралашмаган ва ёт аралашган қариндошлик деган тушунчалар нимани англатади?

Э.КАМОЛОВ,
Нарпай тумани

— Оила кодексининг 58-моддасига кўра, ака-ука ва опа-сингиллар ёт аралашмаган ва ёт аралашган қариндош бўлиши мумкин. Агар улар бир ота-онадан туғилган бўлса, ёт аралашмаган, ота бир, она бошқа ёки аксинча, она бир, ота бошқа бўлса, ёт аралашган қариндош ҳисобланади. Ёт аралашмаган қариндошликда ака-ука ва опа-сингиллар туғишган, ёт аралашган қариндошликда эса, ўгай ҳисобланади.

Эр-хотиннинг илгариги никоҳларидан бўлган болалари ўзаро қариндош ҳисобланмайди.

— Айтинг-чи, корхона қайта ташкил этилганда жамоа шартномаси ўз кучини сақлаб қоладими?

Е.ТОИРОВ,
Избоскан тумани

— Ҳа, бундай ҳолда жамоа шартномаси ўз кучини сақлаб қолади. Чунки Меҳнат кодексининг 43-моддасига кўра, корхона қайта ташкил этилганда, шу қайта ташкил қилиш даврида жамоа шартномаси ўз кучини сақлаб қолади. Шундан кейин тарафлардан бирортасининг ташаббуси билан қайта кўриб чиқилиши мумкин.

Корхона таркиби, тузилиши, бошқарув органининг номи ўзгарган, корхона раҳбари билан тузилган меҳнат шартномаси бекор қилинган ҳолларда ҳам жамоа шартномаси ўз кучини сақлаб қолади.

Саволларга юридик фанлари номзоди С.НИЁЗОВА жавоб берди.

Saboq

Меҳнат ҳуқуқлари — дахлсиз

Мустақиллик йилларида мамлакатимиз қонунчилик тизимини ислоҳ қилиш ва изчиллик билан такомиллаштириб боришдан кўзланган асосий мақсад — фуқаролар эркинлиги, ҳақ-ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини кафолатли ҳимоя қилишдан иборатдир. Зеро, ҳуқуқий демократик давлат, эркин фуқаролик жамиятида инсон ҳуқуқи ва эркинликларини ҳимоя қилиш бош мақсад ҳисобланади. Қонунга бўйсуниш, қонун асосида яшаш, қонун талабларини бажариш эса, ҳар биримизнинг муқаддас бурчимиздир.

Лекин ҳаётда баъзан ўзига берилган мансабни ишонч ва масъулият эмас, аксинча, манфаат деб ҳисобловчи кимсалар ҳам учраб туради.

Маълумки, амалдаги қонунларда ходимни ишга қабул қилиш ва вазифасидан озод этишнинг аниқ меъёрлари белгилаб қўйилган.

Яқинда фуқаролик ишлари бўйича Шаҳрисабз туманлараро судига Китоб туманидаги Яккатут қишлоғида яшовчи С.Йўлдошев даъво аризаси билан мурожаат қилиб, 2009 йил 1 августда тумандаги «Коммунал хўжалик» касб-ҳунар коллежининг директори Ш.Хидировнинг буйруғи билан ўқув ишлари бўйича директор ўринбосари этиб тайинлангани ва фаолияти давомида зиммасидаги вазифаларни тўлиқ бажариб келганлиги, лекин кейинчалик ўзининг фаолияти негадир бошлиққа ёқмай қолгани ва коллеж директори 2011 йил 28 мартда ўзи билан тузилган меҳнат шартномасини бекор қилганини баён қилган. С.Йўлдошев даъво аризасида ўзини ноҳақ ишдан бўшатилганини таъкидлаб, ишга қайта тиклаш, мажбурий ишсиз юрган кунлари учун моддий ва маънавий зарар ундириб беришни сўраган.

Судгача ва суд жараёнида даъвогарнинг даъво аризасида келтирилган важлар атрофлича ўрганиб чиқилди. Шунингдек, жавобгар Ш.Хидировнинг ушбу даъвони рад қилиш тўғрисида келтирган далил ва маълумотлари ҳам қонун талаблари асосида кўриб чиқилганда, раҳбар ўз ходимини қонун талабига зид равишда ишдан бўшатгани аниқланди.

Айтиш керакки, коллеж директори Меҳнат кодексининг 101-моддасига зид равишда С.Йўлдошев билан меҳнат шартномасини бекор қилишда, Меҳнат кодексининг 101-моддасига зид равишда коллеж касаба уюшмаси қўмитасининг розилигини олмасдан ўзбошимчалик билан иш тутган.

Суднинг ҳал қилув қарори ва хусусий ажримда ходимни ишдан бўшатиш жараёнида тегишли қонун талаблари бузилган деб топилди ва С.Йўлдошевни қайта ўз ишига тиклаш, унга етказилган моддий ва маънавий зарарни «Коммунал хўжалик» касб-ҳунар коллежи ҳисобидан ундириш ҳақида алоҳида кўрсатиб ўтилди. Қисқаси, фуқаро С.Йўлдошевнинг қонуний ҳуқуқлари тикланди.

Юқорида баён этилганлардан шундай хулоса келиб чиқадики, ҳар қандай қинғир ишнинг қийиғи барибир чиқади. Аниқроқ айтганда, қонунга хилоф ҳаракат жазосиз қолмайди. Қолаверса, фуқароларнинг меҳнат ҳуқуқлари қонунларимизда тўлиқ кафолатланган. Буни бузишга ҳеч ким ҳақли эмас.

Аҳмадали ЖЎРАЕВ,
фуқаролик ишлари бўйича
Шаҳрисабз туманлараро
судининг судьяси

муқаррарлиги тамойили

у амалда фуқароларнинг тўғри йўлга тушиб олишига имкон яратмоқда

Ш.Ходиев Ф.Муқимовдан қачон машина олиб беришни сўрайвериб, чарчайди. Охир-оқибат эса у алданганини тушуниб етади ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларга мурожаат қилади. Шундан сўнг қандай қилмишга қўл урганини англаб етган Ф.Муқимовнинг кўзлари мошдек очилди. У жабрланувчиларга етказилган моддий зарарни тўлиқ қоплади. Суд судланувчи Ф.Муқимовнинг муқаддам судланмаганлигини, етказилган зарар миқдори ва хусусиятини, содир этилган жиноятнинг хусусияти ва ижтимоий хавфлилик даражасини инобатга олди ва судланувчини жамиятдан ажратмасдан ахлоқан тузатиш мумкин, деган тўхтамга келди. Ф.Муқимов Жиноят кодексининг 168-моддаси 3-қисми «а» банди билан айбдор деб топилди ва унга энг кам иш ҳақининг уч юз баравари миқдорида жарима жазоси тайинланди.

Фармон Бобоев бозордаги дўконларга қорамол, қўй гўшти топширар ва шунинг ортидан рўзғор тебратаётганди. Қўшни маҳаллада яшовчи Абдуғани ота ҳар сафар гўшт зарур бўлиб қолса, Фармонга мурожаат қиларди. Фармон ҳам Абдуғани отанинг айтганини виждонан адо этар ва шу боис иккаласининг ўртасида ишонч пайдо бўлганди.

Абдуғани отанинг ўғли Темур тадбиркорлик орқасидан тўрт-беш сўм пул жамғариб қўйганидан Фармоннинг хабари бор эди. Кунларнинг бирида у Абдуғани отаникига қарзга 10 миллион сўм сўраб келди. Ота ўғли Темурни чақириб, қадрдон бўлиб қолган Фармоннинг ҳожатини чиқаришни тайинлайди. Отасининг сўзидан ўтолмаган Темур Фармон Бобоевга 10 миллион сўм қарз берди. Орадан уч кун ўтгач, Фармон олган қарзни эгасига қайтарди. Орадан кўп ўтмай Фармон Темурдан яна 20 миллион сўм, иккинчи марта 10 миллион сўм, учинчи марта 20 миллион сўм қарз олиб, ўз вақтида қайтариб берди. Темур қариндошдай бўлиб қолган Фармоннинг танти, сўзида турадиган мард киши эканлигига ишониб қолганди. Шу тарзда Ф.Бобоев Абдуғани ота ва унинг фарзандлари ишончини қозонганди.

Судланувчи Ф.Бобоев 2009 йилнинг 18 март куни Темур Қурбоновнинг қўл телефонига қўнғироқ қилиб, ўзининг Бухорода эканлиги, қорамол сотиб олаётгани, бунинг учун 10 миллион сўм зарурлигини айтиб, қарз бериб туришини сўрайди. Пулни олишга ўғли Олмосни юборишини айтади.

Чиндан ҳам, Фармоннинг ўғли Олмос келиб Темурдан пулни олиб кетади. Эртаси куни Ф.Бобоев яна Темурга қўнғироқ қилиб қарз сўрайди. Бу гал ҳам Темур йўқ демайди, 10 миллион сўмни Олмосга бериб юборади. Орадан бир ҳафта ўтиб, аниқроғи, 26 март куни Фармон Темурнинг ҳовлисига келиб, 18 миллион сўм сўраб олади. Буни қарангки, шу куни Фармон Темурдан иккинчи марта қарз сўрайди. «Яна 6 миллион 350 минг сўм бериб турсангиз, олган қарзларимнинг ҳаммасини биратўла узардим», — дейди у.

Қисқаси, Т.Қурбоновнинг 44 миллион 350 минг сўмини қўлга киритган Ф.Бобоев кутилмаганда, аллақаёққа ғойиб бўлади. У ҳатто қўл телефонини ҳам ўчириб қўяди...

Бу ҳаётда қариндошлик риштаси меҳр-оқибат, ўзаро ҳурмат, яхши-ёмон кунда бирбирларига кўмак беришда кўринади. Назира опасининг ўғли, яъни жияни Фармонни ўзига жуда яқин оларди. Лекин бир кун келиб, Фармоннинг устидан ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларга мурожаат қиламан, деган ўй етти ухлаб тушига ҳам кирмаган эди.

Жабрланувчи Т.Қурбоновнинг катта миқдордаги пулини алдов йўли билан қўлга киритиб ҳам нафси қонмаган Ф.Бобоев холаси Н.Турдиева ва почкаси Зокир Тоировни 24 минг 500 АҚШ долларига «туширади».

Суд судланувчи Ф.Бобоевни Жиноят кодексининг 168-моддаси 3-қисми «а» бандига асосан айбли деб топди ва унга нисбатан беш йил муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинлади. Шунингдек, суд Самарқанд шаҳар прокурорининг жабрланувчиларга етказилган зарарни ундириш тўғрисидаги даъвосини ҳам қаноатлантирди.

Халқимизда «Ҳар ким экканини ўради» деган пурмаъно нақл бор. Агар жиддий мушоҳада қилиб қарасак, бу нақлнинг нечоғлик ҳақиқатга яқин эканлигини англаб етамиз. Аслини олганда, юқорида баён этилган ҳар уч қилмиш сабабчиларининг ҳаётда ҳеч кимдан кам бўлмаган турмуш кечириши учун шароит ҳам, имконият ҳам мавжуд эди. Аммо улар тўғри, ҳалол йўл қолиб, эгри йўлни танлашди. Эгри йўлнинг охири эса, ўзгача бўлмайди.

Нодир РАЖАБОВ,
жиноят ишлари бўйича
Самарқанд вилояти судининг судьяси
Абдуҳамид ХУДОЙБЕРДИЕВ,
«Куч — адолатда» мухбири

Qilmish-qidirmish

Ўғит «операция»си

Деҳқончилик сир-синоатидан хабардор киши яхши биладики, экин-тикин ривожида ҳар бир амалнинг ўз ўрни бор. Масалан, ўз вақтида суғориш, чопиқ қилиш ишлари қаторида ўғитни ҳам керакли миқдорда ва зарур пайтда солиш ҳосилнинг баракали бўлишида муҳим омилдир. Шу маънода «Қишлоқхўжаликкимё» ҳудудий акциядорлик жамияти томонидан етказиб бериладиган минерал ўғитлардан рисоладагидай фойдаланиш қишлоқ хўжалигида алоҳида аҳамиятта эга.

Таассуфки, мазкур жамиятнинг Чироқчи филиали омбор мудири Акмал Шодиевнинг (исм-фамилиялар шартли) қилмиши кишини таажжубга солмай қўймайди.

У Самарқанд вилоятидан «аммиакли селитра» минерал ўғити сотиб олиш учун келган «2522-сонли Самарқанд автожамланмаси» давлат унитар корхонасининг ҳайдовчиси Равшан Холиқов билан танишиб қолди. Гапни узоқдан бошлаган Акмал охири мақсадга кўчди:

— Агар хоҳласангиз, ўғит топиб беришим мумкин. Ўн кунлардан сўнг хабарлашасиз. Аммо бу гап икковимизнинг ўртамизда қолиши керак.

Бу «ваъда»нинг қонунга зид эканлигини билса-да, Равшан ҳам нафс йўриғидан чиқолмади. Шу боис у Акмалнинг ўғит келганлиги ҳақидаги қўнғироғидан сўнг қайнукаси Ботирни ёнига олиб, йўлга тушди. Ботирнинг: «Қаерга кетаяпмиз?» — деган саволларига у қисқагина қилиб: «Чироқчидан юк олиб келишимиз керак», — деб қўйди.

(Давоми тўртинчи бетда)

E'tirof

Буюк келажак йўлидаги эзгу мақсадлар

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Дарҳақиқат, соғлом авлод ғояси доимо долзарб аҳамият касб этади. Шу маънода мамлакатимизда ёшларнинг соғлом бўлиб вояга етишида муҳим омил ҳисобланадиган спортга қаратилаётган алоҳида эътибор диққатга сазовордир. Кейинги йилларда юртимиз кўркига кўрк қўшган кўплаб ўйингоҳлар ва майдончалар барпо этилгани, янги спорт мажмуалари очилгани ҳам фикримизни тасдиқлайди. Мамлакатимиз ўқувчилари ва талабаларини қамраб олган уч босқичли ноёб спорт мусобақалари ҳам ёшларнинг ҳар томонлама чиниқишида муҳим омил бўлмоқда. Зеро, **"Умид ниҳоллари"**, **"Баркамол авлод"** ва **"Универсиада"** мусобақаларида кўплаб иқтидорли ёшлар кашф этилаётир.

Шу ўринда ушбу мусобақаларнинг ташкилий жиҳатларига эътибор қаратадиган бўлсак, **"Умид ниҳоллари"**нинг биринчи босқичи туманларда кузги таътилда ўтказилади. Иккинчи босқичи қишки таътил пайтида вилоят бўйича бўлиб ўтади. Учинчи — республика босқичи эса баҳорги таътилга тўғри келади. Кўриниб турибдики, болаларнинг бўш вақти ҳар қайси даврда мазмунли ўтиши қатъий режалаштирилган. Беллашувлар спортнинг 11 тури бўйича ташкил этилмоқда.

Ҳозирги кунда илм-фан билан шуғулланаётган ёшлар, олий ўқув юртларида намунали билим олаётган талабалар ҳар жиҳатдан рағбатлантирилаётгани ҳам уларни янада ғайрат-шижоат билан изланишга ундайди. Масалан, ўз иқтидорини намоён этадиган, тенгдошларига намуна бўлаётган, ҳар жиҳатдан фаол бўлган талабалар учун Давлат ва Президент стипендиялари таъсис этилган, шунингдек, бундай иқтидорли талабалар хорижда ўқиш имкониятига ҳам эга. Истеъдодли ёшларга берилаётган "Зулфия" номидаги ва "Ниҳол" мукофотлари ҳам ёшларимизни янада илҳомлантириб, янги-янги марралар сари ундамоқда, десак, айни ҳақиқатни айтган бўламиз.

ЮНИСЕФнинг ижтимоий мониторинг ва бошқа тадқиқотларида Ўзбекистонда болаларнинг соғлиғини асраш, уларни касбга йўналтириш борасида давлат харажатлари ҳажми Марказий Осиё мамлакатлари орасида энг юқорилиги, оналар ва болалар фаровонлигининг айрим кўрсаткичлари бўйича республикамиз халқаро форумларнинг яқин келажак учун ишлаб чиққан тавсияларидан ҳам ўзиб кетганлиги эътироф этилади.

Мустақиллик йилларида юртимизда болаларнинг ҳуқуқий мақомини белгилаш, уларни ҳимоя қилиш ва бола ҳуқуқлари кафолатларининг аниқ механизмларини яратиш борасида ҳам салмоқли ишлар амалга оширилди. Жумладан, республикамиз 1992 йил 9 сентябрда БМТнинг **"Болалар ҳуқуқлари тўғрисида"**ги конвенциясини ратификация қилди. Ушбу Конвенция меъёрлари Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, Фуқаролик, Оила, Меҳнат, Жиноят, Жиноят-процессуал кодекслари, Президентимизнинг кўплаб фармон ва қарорларида ўзининг теран ифодасини топди.

Маълумки, дунёда миграция жараёнининг кучайиши муносабати билан одам савдоси жинояти ҳам юзага келди ва бу иллатнинг тобора қамрови кенгайиб бормоқда. Энг ачинарлиси, ҳар йили жаҳонда 2 миллион 700 минг нафарга яқин шахс мазкур жиноятнинг қурбонига айланаётган бўлиб, шунинг 80 фоизини аёллар ва болалар ташкил қилади. Албатта, юртимизда бундай иллатнинг олдини олиш, унинг оқибатларини бартараф этишга қаратилган аниқ чора-тадбирлар амалга оширилаётир. Жумладан, мамлакатимизда **"Одам савдосига қарши курашиш тўғрисида"**ги қонуннинг қабул қилиниши ва бу борада қатъий саъй-ҳаракатлар олиб борилаётгани ҳам Ўзбекистон ўзи қўшилган халқаро шартномалар ва конвенцияларга содиқ эканлиги ва зиммасига олган мажбуриятларни қатъият билан адо этаётганидан далолат беради.

Шунингдек, вояга етмаганлар ҳуқуқ ва эркинликлари ҳимоясини мустаҳкамлаш мақсадида **"Вояга етмаган шахсларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонун ҳужжатлари такомиллаштирилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонунларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида"**ги қонун билан Жиноят ҳамда Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекслардаги вояга етмаганларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилишга оид меъёрлар янада такомиллаштирилди. Айни кунларда эса, **"Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодексига ва "Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида"ги қонунга ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида"**ги қонун лойиҳаси Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг фракциялари йиғилишларида муҳокама қилинмоқда.

Хулоса қилиб айтганда, миллий қонунчилигимизнинг меҳнат ҳуқуқи ва болалар ҳуқуқларини ҳимоя қилишга оид қисмига ўзгартиришлар киритилгани халқаро меҳнат ҳуқуқи стандартлари ва таълим тўғрисидаги қонунчилик талабларига тўлиқ мос келади. Бу эса, ўз навбатида, ёш авлод ҳуқуқ ва манфаатларини ҳар томонлама ҳимоя қилиш, уларнинг келажакда ҳам маънан, ҳам руҳан баркамол инсонлар бўлиб вояга етишларига хизмат қилади.

Мавзуддин ХАЛИЛОВ,
"Ижтимоий фикр" Маркази юридик бўлими бошлиғи

Sirli olam

Хотира ғаройиботлари

(Давоми. Боши ўтган сонда)

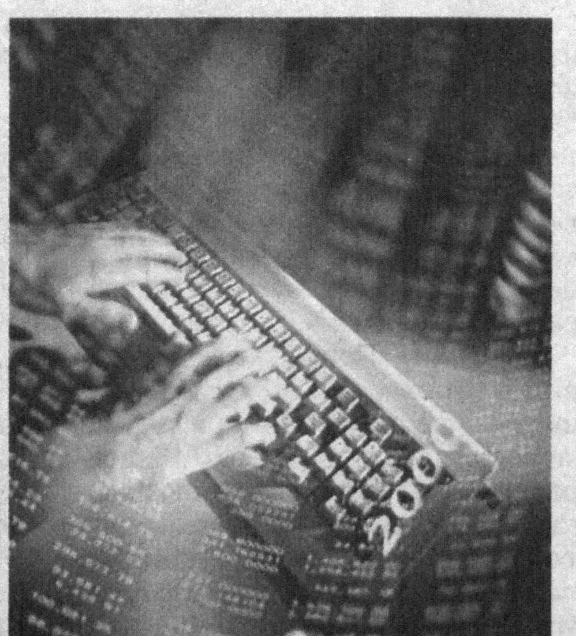

Дарҳақиқат, хотиранинг сиру синоати кўп. Хотираси ғоятда кучли кишига ҳамма ҳайратланиб қараса, яна кимдир ниҳоятда паришонхотирлигидан азият чекади. Кимдир учун бир мисра шеърни ёддан айтиш ғоятда мушкуллик туғдирса, бошқа биров учун бутун бошли китобни ёдлаб олиш чўт эмас. Масалан, Э. Гаон деган киши ўз умри мобайнида ўқиб чиққан 2500 та китобнинг ҳаммасини ёддан билган. Буниси ҳам майли, Гаон улардан исталган саҳифадаги парчани ёддан ўқиб бера олган.

Яна айтишларича, Польшаданинг "Гурник" футбол клуби хазинабони Леопольд Хельд ҳам шундай ноёб хотирага эга бўлган. У клуб жамоаси ўйинларининг нафақат барча натижаларини, балки майда-чуйда тафсилотларини ҳам жуда яхши эслаб қолган. Бир гал телекўрсатув пайтида шарҳловчи Хельдга шундай савол беради:

— Тўрт йил аввал "Гурник" билан Ополанинг "Одра" жамоаси ўртасидаги ўйин қандай ҳисобда тугаган эди?

Хазинабон ўйлаб ҳам ўтирмай шу заҳотиёқ жавоб қайтаради:

— Биз 4:0 ҳисобида ғалаба қозондик. 18 август куни бўлиб ўтган бу учрашувни 27. 000 ишқибоз томоша қилди, тушумнинг умумий суммаси 235 минг злотийни ташкил этди. Пол учта ва Цзолтисик битта тўп киритди...

Япониянинг Иокагама шаҳрида яшовчи 50 ёшли Хидаки Тамойро "Пи" сонини вергулдан кейин 15151 та рақамгача ёддан айтиб бера олган. Ҳолбуки, бу сонни ёзишнинг ўзи осон эмас. Яъни "П" = 3,141... ва ҳоказо то 15151 та рақамгача! Тамойро сонларни хотирасидан ҳар бирида мингтадан рақам бўлган гуруҳлар кўринишида "чиқара олар"ди. У "Пи" сонини тўлиқ айтиб бериши учун 3 соату 10 дақиқа вақт кетган. Жавоб тўғрилиги ЭҲМда дарҳол текшириб чиқилган!

Ўтган асрнинг 80-йиллари аввалида Иқтидор Ҳусайн Қадрий деган кимсанинг ноёб хотираси ҳақидаги хабарлар кўплаб мамлакатлар матбуотида шов-шув бўлган эди. У тарихий воқеа-ҳодисалар, уларнинг санаси ҳамда шунга алоқадор шахслар тўғрисидаги ҳар қандай саволга шу заҳотиёқ жавоб берарди. Қадрий ўзининг чексиз хотирасида инсоният тарихидаги кўплаб буюк кишиларнинг туғилган ва ўлган саналарини сақлай олган.

Шунингдек, Қадрий ҳижрий ҳисоб бўйича ўзи учун ноёб бир тақвим тузиб чиққан. Тақвим икки даврдан иборат бўлиб, биринчиси 100 йиллик вақтни қамраб олади, ойлар бўйича ҳафта кунларини, шунингдек, 1901 йилдан 2000 йилгача бўлган саналарни барча муҳим воқеалар билан биргаликда қайд этади. 1501 йилдан бошлаб 2070 йил билан якунланувчи иккинчи даврда ой, ҳафта, кун ҳамда энг буюк инсонларнинг туғилган ва ўлган саналари акс этган. Яна бир давр эса эрамизнинг биринчи йилидан бошлаб, ойлар ва кунлар бўйича нақ 3000 йилгача мўлжалланган...

Хотираси кучли кишилар орасида адабиёт ва санъатга алоқадор инсонлар ҳам оз эмас. Масалан, машҳур француз рассоми Густав Доре атоқли ёзувчи Франсуа Рабленинг "Гаргантюа ва Пантагрюэл" номли асарига чизган суратлари билан кўпчиликка маълум бўлган. Бир куни ношир унга Алп тоғлари манзараси акс эттирилган бир расмга қараб, сурат чизиб келишни топширибди. Доре ижодкорларга хос паришонхотирлик билан суратни ўзи билан олиб кетишни унутади, аммо эртасига унинг аниқ нусхасини чизиб келади.

Атоқли рус рассоми Николай Ге "Пётр I Петергофда шаҳзода Алексей Петровични сўроқ қилмоқда" номли картинасини яратишга тайёрланаётган эди. У саройнинг бир пайтлар шу сўроқ бўлиб ўтган залига бориб, жиҳозларни, умуман, у ердаги жамики шарт-шароитни диққат билан кўздан кечириб чиқди. Кейин эса устахонасига қайтиб, Петергофга бошқа бирон марта ҳам бормаган ҳолда асарини яратди.

Бу ҳақда мусаввир кейинчалик шундай деб ёзади: «Мен у ердаги манзара — камин, карнизлар, голланд мактабига мансуб тўртта картина, стуллар, шифт, ёруғлик — ҳамма-ҳаммасини яхшилаб эслаб қолдим. Ана шу таассуротим бузилмаслиги учун ҳам ўша жойга атай қайтиб бормадим».

Дарҳақиқат, айрим санъаткорларнинг хотираси мўъжизалар яратишга қодир. Рус актёри Остужев кар бўлиб қолганидан кейин ҳам саҳнани тарк этмаган, чунки ўйналаётган спектакллар ҳам, улардаги ўз роллари ҳам унга ёд бўлиб кетган, саҳнадаги шерикларининг гапларини эса лаблари қимирлашига қараб биларди. Шу боис ҳам у ҳанузгача буюк актёр ҳисобланади.

1948 йили вафот этган ҳайкалтарош Лина По ҳам шундай ғаройиб хотирага эга эди. Батамом кўр бўлиб қолган бу аёл ажойиб портретлар, ҳайкалчалар ва юздан зиёд ҳайкалларни яратади. У ўйлаган асарини хотирасига тўлиқ ишонган ҳолда, бирон-бир тафсилоти ёки чизиғини унутмай туриб, пайпаслаб ясаган.

Машҳур бастакор Бетховеннинг жозибали мусиқаларини эшитмаган киши топилмаса керак. Ҳайратланарлиси, бу бастакор батамом кар бўлиб қолганидан кейин ҳам асар ёзишда давом этган. Яна бир атоқли бастакор Моцарт эса, мусиқий асарни эслаб қолишда фавқулодда ўткир қобилиятга эга бўлган. У 14 ёшида Сикста капелласида тўрт ва беш овозли псалом (шеърий дуо)ларни ҳамда охирида ўн овозли якуний хорни икки марта эшитганидан сўнг уларни хотирасига таяниб қайта ёза олган. У ҳар қандай йирик ва мураккаб асарни ҳам атиги бир марта эшитишда ёдда сақлаб қоларди.

(Давоми келгуси сонда)

Т. КАМОЛОВ,
кимё фанлар номзоди

Маълумки, амалдаги қонунчилигимизда фуқаронинг ўзига тегишли мол-мулкни ёки шу мол-мулкка нисбатан эгалик ҳуқуқини вафот этган тақдирда тасарруф этиш хусусидаги хоҳиш-иродаси васият, деб эътироф қилинади. Ўз навбатида, васиятнома ҳам бир неча турларга бўлинади. Ана шундай васиятномалардан бири — махфий васиятнома, деб аталади. Хўш, махфий васиятнома нима ва у қандай тузилади? Қуйида ана шу саволларга жавоб беришга ҳаракат қиламиз.

Maslahat

Махфий васиятнома у қандай тузилади?

Васият қилувчининг хоҳишига кўра, васиятнома нотариус томонидан унинг мазмуни билан танишиб чиқилмасдан тасдиқланганда, ушбу ҳужжат махфий васиятнома, деб аталади.

Қонун талабига кўра, махфий васиятномани васият қилувчи фуқаро ўз қўли билан ёзиши ва имзолаши, фамилияси, исми ва отасининг исмини тўлиқ ёзиши лозим. Бу ҳақда нотариус васият қилувчидан оғзаки сўрайди ва тасдиқловчи ёзувда кўрсатади. Васиятнома икки гувоҳ ва нотариус иштирокида хатжилдга солиниб, хатжилд муҳрланади. Гувоҳлар ўз фамилияси, исми, отасининг исмини ва доимий рўйхатга олинган манзилни кўрсатган ҳолда хатжилдга имзо қўядилар. Гувоҳлар имзо қўйган хатжилд гувоҳлар ва нотариуснинг иштирокида бошқа хатжилдга солинади ва бу хатжилд ҳам муҳрланиб, унга нотариус тасдиқловчи ёзувни ёзиб қўяди.

Шу ўринда таъкидлаб ўтиш жоизки, нотариус томонидан васият қилувчининг васиятномани ўзгартириш ёки бекор қилиш ҳақидаги аризаси нотариал шаҳодатлантирилиши шарт.

Нотариусга васиятномани ўзгартириш ёки бекор қилиш тўғрисида мурожаат қилинган тақдирда, у васиятноманинг нотариусда сақланаётган нусхасига, реестрга ва алифбо китобига бу хусусда ёзув киритади. Васиятномани ўзгартириш ёки бекор қилиш тўғрисида ариза нотариал идорада юритиладиган битимларни бекор қилиш тўғрисидаги алоҳида йиғмажилдда сақланади.

Васият қилувчи исталган вақтда васиятномани ўзгартириш ва бекор қилиш ҳақида **"Нотариат тўғрисида"**ги қонуннинг 16-моддасига мувофиқ, хоҳлаган нотариал идорага мурожаат этиши мумкин. Бундай ҳолда нотариус васиятномани ўзгартириш ёки бекор қилиш тўғрисидаги аризани мазкур қонуннинг 73-моддасига амал қилган ҳолда васиятнома тасдиқланган ёки у сақланаётган нотариал идорага топширади.

Нотариус васиятномани тасдиқлашда васият қилувчига Фуқаролик кодексининг 1127- ва 1142-моддалари мазмунини тушунтириши ва бу ҳақда васиятнома матнида кўрсатиб ўтиши лозим.

Нотариус томонидан махфий васиятнома тасдиқлангандан кейин васият қилувчининг фамилияси, исми, отасининг исми, васиятномани тасдиқлаш санаси ва реестр рақами ҳамда унга ўзгартириш киритилганлиги ёки бекор қилинганлиги ҳақидаги маълумотлар васият қилувчи доимий рўйхатга олинган жойдаги мерос расмийлаштириладиган давлат нотариал идорасига ўн кун муддат ичида юборилиши шарт.

Дилобар ХЎЖАНОВА,
Навоий шаҳридаги 1-сон давлат нотариал идораси нотариуси

Қиш зийнати

Qilmish-qidirmish

Ўғит «операция»си

(Давоми. Бошланиши учинчи бетда)

Улар Чироқчи тумани марказига етиб келишгач, Равшан Ботирни йўлда қолдирди. Чунки у юкни ҳаммадан сир тутишни, фойдага ҳам ёлғиз ўзи эга чиқишни кўзлаётган эди. Хуллас, у ўғит омборига келса, дарвоза олдида машиналар навбатда турибди. У ҳам юк машинасини навбатда қолдириб, ўзи Акмални излаб топди.

Ҳамтовоқлар 350 қоп минерал ўғитни 4 миллион сўмга келишишди. Равшан бу маблағни бир ҳафта ичида келтиришга ваъда бергач, Акмалнинг «ҳомий»лигида минерал ўғит ҳеч қандай ҳужжатларсиз, яъни ноқонуний равишда машинага юкланди.

Табиийки, ўғитни омбордан ҳужжатсиз чиқариб бўлмайди. Ҳамтовоқлар бунинг ҳам «илож»ини топишди. Яъни Акмал устомонлик қилиб, Равшанга: «Машинангизни ўғит олишга улгуролмай қолган бўш машиналар орасига қўйинг», деб уқтирди. Натижада омбордан бўш қайтаётган юк машиналари орасида Равшанга тегишли машина ҳам билдирмайгина чиқиб кетди.

Қисқаси, ови юришаётганидан оғзи қулоғига етган Равшан қайнукасини қолдириб кетган жойга келиб, унинг: «Машинага нима юкладингиз?» — деган саволига жавобан: «Шакар», дейди ва Самарқандга йўл олади. Аммо шу пайтда дастлабки омадсизлик содир бўлди. Гап шундаки, туйқусдан машина юрмай қолади. Иложсиз қолган Равшан билан Ботир машина атрофида гир айланишдан бошқасига ярамади. Шундан сўнг улар учун ҳақиқий омадсизлик рўй берди. Аниқроғи, жиноий тил бириктирган бу ҳамтовоқлар ҳуқуқ-тартибот идораси ходимлари томонидан кузатилаётган бўлиб, уларни қўлга олишнинг айни хонаси келган эди.

Шундай қилиб, ноқонуний йўл билан олиб кетилаётган умумий қиймати 6 миллион 734 минг сўмлик 16 минг 170 килограмм минерал ўғит корхонага қайтарилиб, мазкур ҳолат бўйича тафтиш ўтказилди. Текширувлар асносида омбор мудири А.Шодиевнинг анчадан бери кўзбўямачилик қилиб келаётгани, умумий қиймати 11 миллион 881 минг 912 сўмлик «амиакли селитра» минерал ўғитини талон-торож қилгани маълум бўлди.

Суд судланувчи А.Шодиевга Жиноят кодексининг тегишли моддаларидан келиб чиқиб, жазо тайинлаш билан бирга 11 миллион 881 минг 912 сўмлик моддий зарар унинг ҳисобидан қопланишини ҳукмда қайд этди.

Суд ҳукмига кўра, Равшан Холиқов Жиноят кодексининг 167-моддаси 2-қисми билан айбли деб топилиб, унинг бошқарувидаги «КамАЗ»-5320 русумли юк машинаси давлат фойдасига мусодара қилинди.

Сўзимиз аввалида айтганимиздек, пахта, ғалла сингари экинлардан мўл ҳосил олишда минерал ўғитларнинг ўрни катта бўлиб, бинобарин, улардан тежаб-тергаб фойдаланиш мақсадга мувофиқдир. Афсуски, нафс йўриғига кирган айрим кимсаларнинг худбинлиги, ҳамма нарсани ўз қаричи билан ўлчаши туфайли юқорида баён этилган жиноий қилмиш содир этилган. Албатта, айбдорлар қилмишига яраша жазо олди. Зотан, инсон қаерда меҳнат қилмасин, ҳалол ва фидойи бўлсагина, обрў-эътибор топади.

Фозил ЮСУПОВ,
жиноят ишлари бўйича Чироқчи тумани судининг раиси
Абдунаби БОБОЁРОВ,
«Куч — адолатда» мухбири

КУЧ—АДОЛАТДА

МУАССИС:
Ўзбекистон Республикаси Олий суди

Бош муҳаррир:
Шодиқул ҲАМРОЕВ

Газета 2007 йил 23 февралда Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0224-рақам билан рўйхатдан ўтган.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
Бўритош МУСТАФОЕВ
Олимжон ИСМАИЛОВ
Шерали РАҲМОНОВ
Мавжуда РАЖАБОВА
Нуриддинжон ИСМОИЛОВ
Зарифжон МИРЗАҚУЛОВ
Муҳаммад АЛИ
Омонбой ОҚЮЛОВ
Холмўмин ЁДГОРОВ
Дилбар СУЮНОВА
Юлчибой ТУРСУНБОЕВ
Шоюнус ҒОЗИЕВ
Баҳриддин НАИМОВ

Навбатчи муҳаррир
Отабек САФАРОВ

Саҳифаловчи
Шерзод ХАЙРУЛЛАЕВ

Газета «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида офсет усулида босилди. Манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, А.Қодирий кўчаси, 1.
E-m@il: kuch-adolatda@mail.ru
Тел.: 239-02-54, 239-02-55

Буюртма: Г-1216. Қоғоз бичими: А-2. Ҳажми 2 босма табоқ. Сотувда эркин нархда. Адади: 5527.
1 2 3 4 5 Топшириш вақти: 20[00] Топширилди: 21[30]